

Bříza karpatská

Betula carpatica (*B. pubescens* var. *carpatica*)

Stupeň ohrožení: C4

POPIS

Bříza karpatská je menší stromek s křivolakým, obvykle šikmým kmínkem a nepravidelnou korunou, často jen keř s vystoupavými metlovitými větvemi. Dorůstá výšky až 15 m s průměrem kmene až 50 cm. Je typická borkou různé barvy – od bílé přes žlutavou, červenavě hnědou až po šedou či černou. Často na bázi kmínku vytváří výmladky, kterými se vegetativně šíří do okolí. Kořenový systém je hustý, povrchový s mnoha adventivními kořeny. Střídavě postavené listy jsou na brachyblastech obvykle po 3. Čepel listu je vejčitá až kosníkovitá, 2,5-6,0 cm dlouhá, na rubu nejdříve chlupatá, postupně olysávající, chlupy zůstávají alespoň na žilkách. Samičí jehnědy do 35 mm délky, podpůrné šupiny s postranními laloky obvykle vpřed nebo mírně do stran směřujícími, plody (nažky) s křídlatým lemlem stejné šířky jako vlastní semeno, lem nedosahuje ke konci blizen. Podpůrné šupiny i semena řídce pýřitá. Jedná se o taxon s velkou variabilitou morfologických znaků v důsledku hybridizace různých populací, snad i s jinými druhy.

EKOLOGICKÉ NÁROKY

Silně světlomilný druh, vyžadující volnou plochu. Roste v podmínkách s dostatkem půdní vláhy a s vysokými srážkami. Převažujícím geologickým podkladem jsou kyselé horniny krystalinika - edafické kategorie kyselé, obohacené vodou. Nejčastěji roste na humózních, silně skeletových půdách nebo na sutích příkrých svahů či na rašelinách - ekologická řada R v horských oblastech. Snáší velmi krátkou vegetační dobu, danou dlouho ležící sněhovou pokrývkou. Je to dřevina obvykle chladných poloh. V ČR se nachází zejména na expozicích od jihu k východu (64 %) a v rozpětí nadmořských výšek 400-1400 m, velká část lokalit leží v 5-6. lesním vegetačním stupni ve výši 800-900 m n. m (25 %).

Bříza karpatská se v ČR vyskytuje poměrně hojněji než např. *Betula nana*, její výskyt byl zaznamenán ve 22 svazech 10 tříd fytoocenologického systému, přičemž asi 55 % záznamů pochází ze třídy *Vaccinio-Piceetea*, ze svazů *Piceion excelsae* (86 záznamů) a *Dicrano-Pinion* (46 záznamů). Dále se hojněji vyskytuje ve třídách *Betulo carpatice-Alnetea viridis* a *Mulgedio-Aconitetea*, především ve svazu *Salicion silesiacae* (26 záznamů) a *Sphagnion medii* (23 záznamy). Druh byl zaznamenán i v nelesních společenstvech.

ROZŠÍŘENÍ

Pravděpodobně samostatný středoevropský druh blízký *B. pubescens*, s areálem omezeným jen na Karpaty, Sudety a některá další hercynská horstva. Roste při hranici lesa a vystupuje i nad ni do pásma kleče. Typická stanoviště jsou na lavinových drahách a na vrchovištích. V ČR se vyskytuje spolu s jinými druhy bříz v Krušných horách – velmi často okres 85 (Boží Dar aj.) ve Slavkovském lese na Šumavě okres 88 (Horská Kvilda), v Krkonoších na Pančické louce, přilehlých suťových svazích k Bílému Labi aj. Snad nejbohatší lokalita tohoto druhu je ve Velké Kotlině v Jeseníku. Bříza karpatská zde tvoří velké houštiny v místech, kde se pohybují laviny. Roste ještě na několika dalších lokalitách Jeseníků. Všude je zde rozšířena v lavinových žlebech od pásma kleče, někdy dosti hluboko pod hranici lesa.

PŘÍČINY OHROŽENÍ

Bříza karpatská není zatím na území ČR ze zákona chráněna jako ohrožený druh. Vyskytuje se přirozeně v menších a roztroušených, vzájemně izolovaných populacích, je tudíž citlivější k jakémukoliv ohrožení. Mezi hlavní příčiny ohrožení patří rekreace v horských polohách a vysoušení rašelinišť, meliorace rašelinných luk aj. Je vázána na specifická stanoviště, její nálet (generativní potomstvo) bývá často poškozován zvěří.

SEZNAM LITERATURY

MORAVEC J., 1988. *Přehled vyšších vegetačních jednotek*. In: Květena ČSR 1. HEJNÝ S., SLAVÍK B. (eds.). Academia, Praha, pp. 52–64.

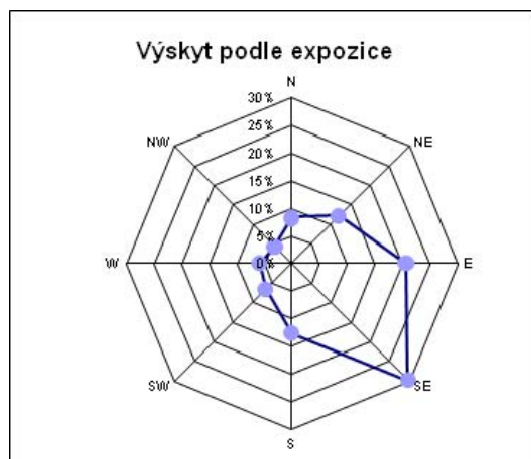
RASMUSSEN K.K., KOLLMANN J., 2007. *Genetic diversity, spatial patterns, and growth of root sprouts in a temperate tree at the northern distribution limit*. *Écoscience*, 14 (2): 250–258.

SKALICKÝ V., 1998. Fytogeografické členění ČSR. In: Květena ČSR, 1. HEJNÝ S., SLAVÍK B. (eds.). Academia, Praha, pp. 103–121.

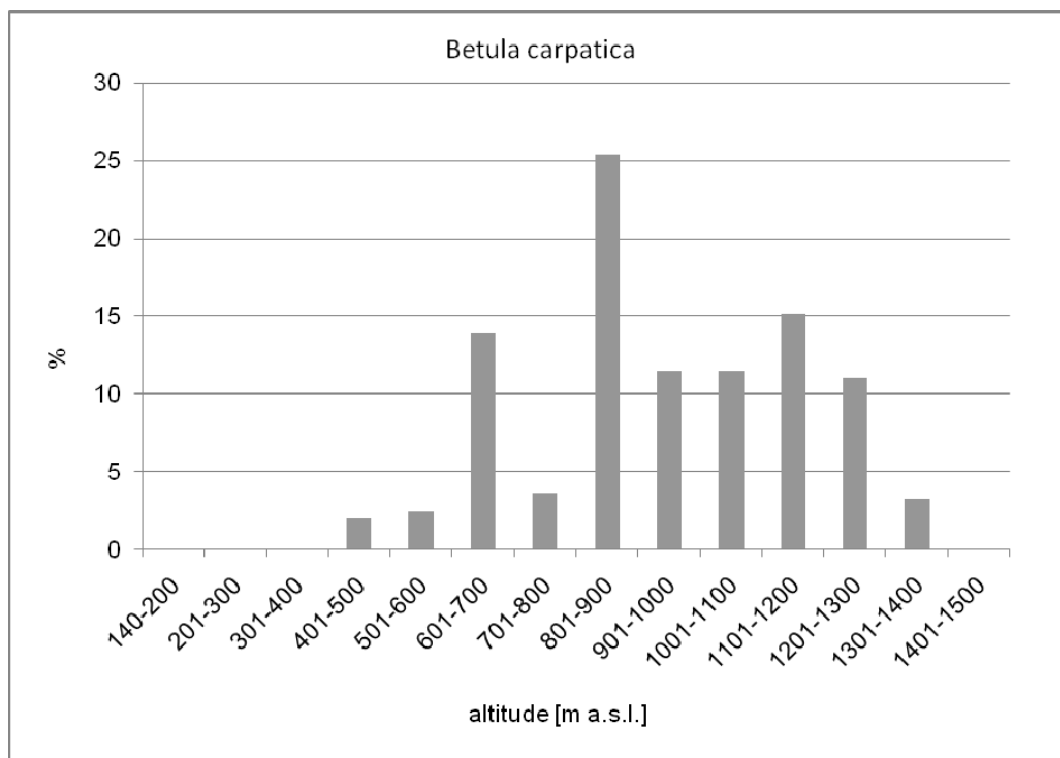
ÚRADNÍČEK L., MADĚRA P., TICHÁ S., KOBLÍŽEK J., 2010. *Woody plants of the Czech Republic*. Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy, pp. 368.

KŘÍŽ Z., 1990. *Betulaceae*. In: Květena České republiky, vol. 2, Hejný S., Slavík B. (eds.), Academia, Praha

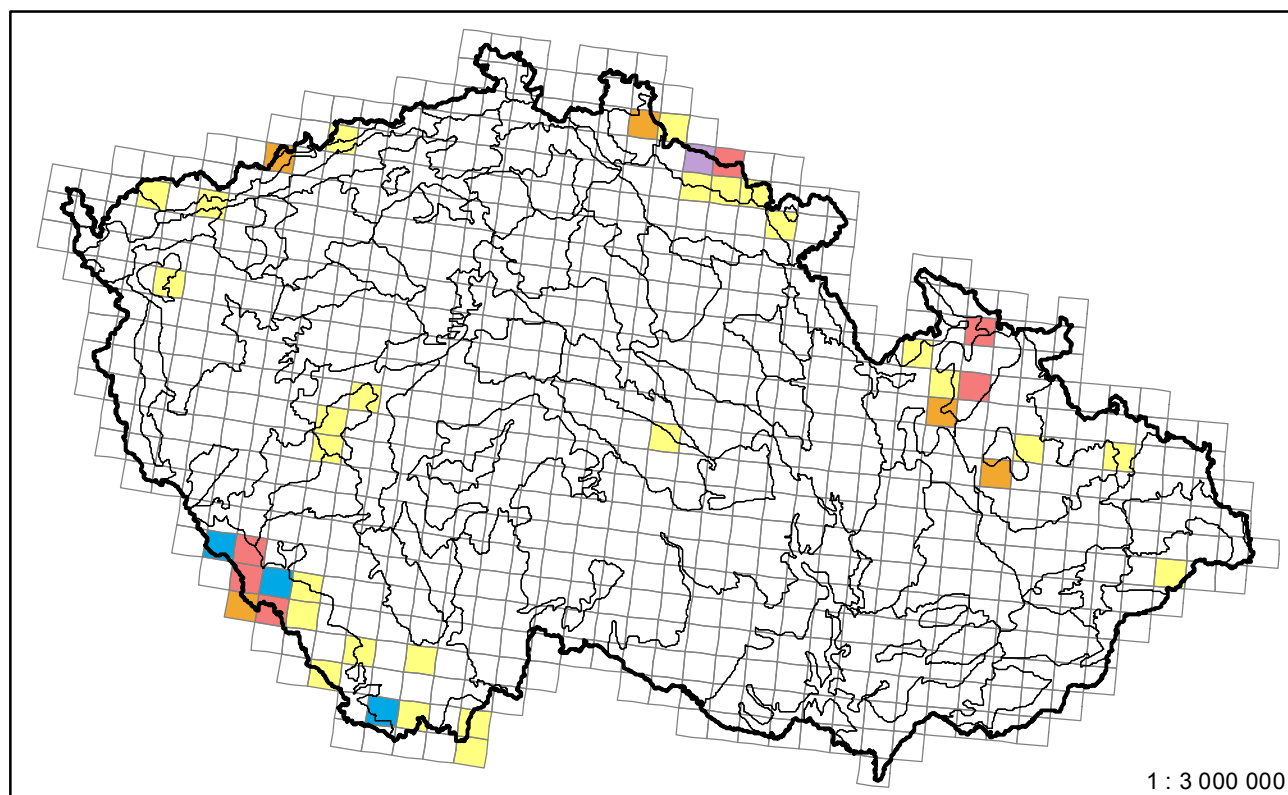
GRULICH V., 2012. *Red List of vascular plants of the Czech Republic, 3rd edition*. *Preslia* 84: 631–645.

Výskyt podle nadmořské výšky

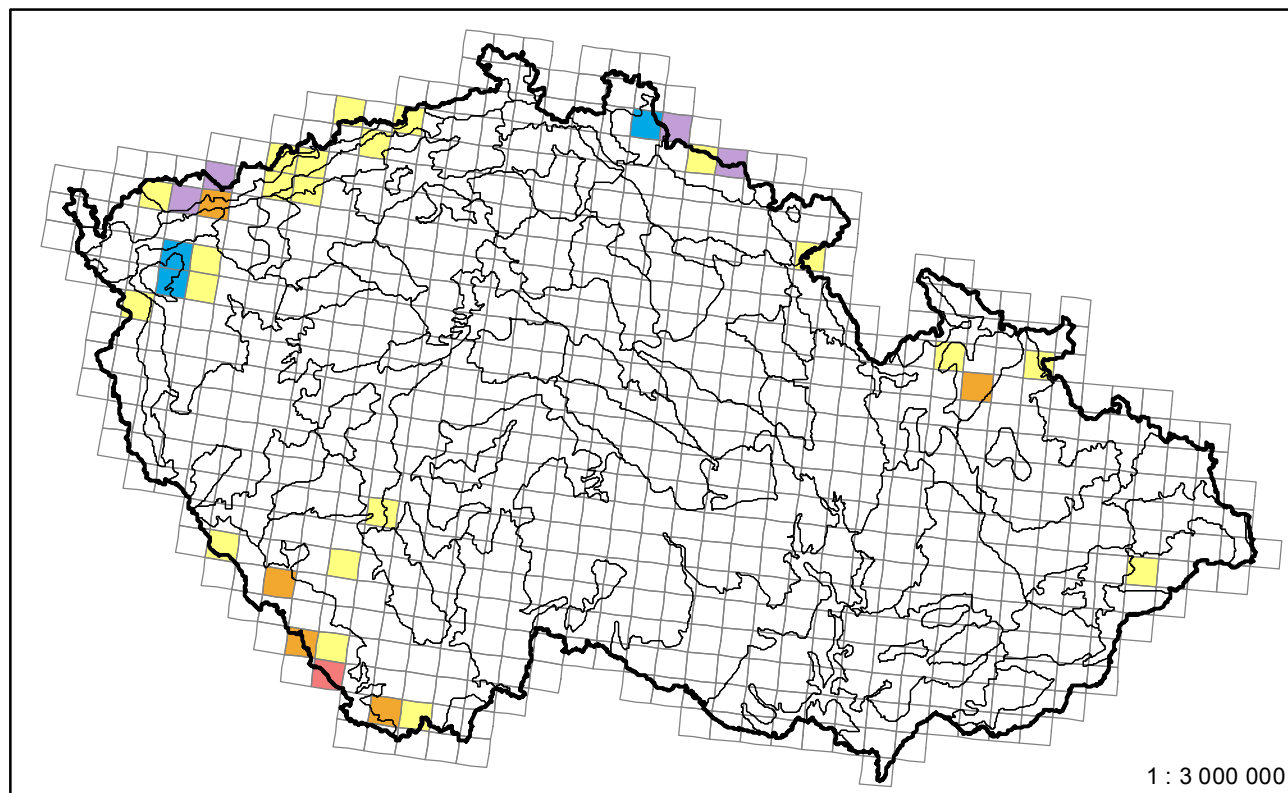

Výskyt do roku 2000

počet lokalit   1 - 2   3 - 5   6 - 8   9 - 12   13 - 18

Výskyt po roce 2001

počet lokalit   1 - 4   5 - 8   9 - 13   14 - 22   23 - 38